

Lumek *Exephanes ischioxanthus* je v podzemí také často zimujícím druhem. Muniční sklad u Vítkova.
Foto Jaromír Bartoš.

Život v podzemí VII. – Lumci

Libor Dvořák, Městské muzeum Mariánské Lázně

V dalším díle podzemního seriálu se budeme věnovat zase jedné skupině hmyzu. Jsou to lumci, patřící mezi blanokřídlý hmyz (více viz box). Nejsou tak nápadní jako motýli, ani tak masově zimující jako komáři, přesto všímavého návštěvníka zaujmou: není to nikterak malý hmyz, délka těla většiny druhů se pohybuje mezi 1 až 1,5 cm. Ve zbarvení převládá černá s barevnými znaky, nejčastěji s červenou, žlutou a bílou. Z podzemí Karlovarského kraje je zatím spolehlivě doloženo devět druhů. Pojďme se s nimi seznámit. Představování však bude trochu složitější, většina druhů totiž nemá české jméno.

Amblyteles armatorius (Forster 1771). Jedna ze záhad podzemí Karlovarského kraje. Ačkoliv je to po celé Evropě jeden z nejhojnějších druhů lumků v podzemí, mně se nalézt tohoto lumka doposud nepodařilo.

A to i přesto, že se výzkumem bezobratlých živočichů v podzemí zabývám už od roku 1995. Jediný mně známý nález z Karlovarského kraje učinil ve štole v Jáchymově Jaroslav Frouz.

Diphyus fossorius (Linnaeus, 1758). Jediný nález je znám ze štoly u Ryžovny v Krušných horách. Jedná se o první nález pro celou Českou republiku a to nejen v podzemí.

Diphyus palliatorius (Gravenhorst, 1829). V podzemí poměrně častý druh, na Karlovarsku byl zaznamenán (někdy i opakovaně) ve štolách u Starého Rybníka, Mariánských Lázní, Perninku, Krajkové, Krásné Lípy a Ryžovny. Obvykle bývá nalézán jednotlivě, ale jednou jsem našel ve štole u Starého Rybníka tři jedince.

Diphyus quadripunctorius (Müller, 1776). V podzemí Karlovarského kraje jde o nejčastější druh lumka. Pro úplnost: znám

je z lokalit Aš (dvě zimoviště), Bečov (dvě zimoviště), Hazlov, Holýšov, Klášter Teplá, Krajčová, Kraslice (tři zimoviště), Krásný Les, Mariánské Lázně, Michalovy Hory, Nejdek, Nežichov, Oloví, Podhradí, Potůčky, Rotava (dvě zimoviště), Skoky, Smrčina, Starý Rybník, Valeč, Výškov a Zámek Kynžvart. Tento lumek často zimuje ve více jedincích v jednom sklepě či štole, zjištěné maximum bylo 10 jedinců na jedné lokalitě.

Diphyus salicatorius (Gravenhorst 1820). Uhynulý jedinec byl nalezen ve štole u Pramenů. Jedná se o první nález pro Čechy a to nejen v podzemí.

Exephanes ischioxanthus (Gravenhorst, 1829). Jeden z častějších druhů v našem podzemí. Je znám z lokalit Kraslice, Nejdek, Rotava, Valeč, Vítkov a Výškov. Masové zimování je doloženo z bývalého muničního skladu u lomu ve Vítkově; nejvíce zde bylo nalezeno 24 jedinců.

Exephanes rhenanus (Habermehl, 1918). Tento lumek je znám z podzemí u Nejdku, Perninku, Potůčků, Rotavy a Vítkova. Poprvé byl pro Českou republiku publikován z podzemního zimoviště na Šumavě. Nálezy v Karlovarském kraji představují druhou až šestou lokalitu v naší republice.

Exephanes riesei (Habermehl, 1916). V podzemí jde o poměrně často se vyskytující druh lumka. Znám je z lokalit Kraslice, Lochotín, Nejdek, Nové Hamry, Pernink, Potůčky, Prameny, Rotava (dvě zimoviště) a Ryžovna. Jako předchodzí druh byl poprvé pro Českou republiku publikován z podzemního zimoviště na Šumavě. Nálezy v Karlovarském kraji představují druhou až desátou lokalitu v naší republice. Často zimuje masově, v jedné štole v Krušných horách (Potůčky) jsem nalezl 40 jedinců.

Limerodops unilineatus (Gravenhorst, 1829). Dosud byl nalezen v jedné štole u Potůčků a jedné u Ryžovny (obě v Krušných horách). Jedná se o první nález pro Čechy a to nejen v podzemí. Nejhojnějšími druhy lumků přezimujícími v podzemních prostorách porůznu v Evropě jsou *Amblyteles armatorius*, *Diphyus quadripunctorius* a *Exephanes ischioxanthus*.

▲ *Diphyus palliatorius* je nejnápadnějším z hojných druhů lumků v podzemí díky širokým žlutým pruhům. Štola u Oloví. Foto Aleš Novák.

▲ Lumek *Amblyteles armatorius*, ač v podzemí celé Evropy hojný, byl v našem kraji nalezen jen jednou. Štola v Jáchymově. Foto Jaroslav Frouz.

▲ Nejčastěji nalézaným lumkem v podzemí je *Diphys quadripunctorius*, tento druh je variabilní v barevných znacích na zadečku, nejčastější jsou čtyři žlutobílé skvrny. Sklep v Podhradí. Foto Libor Dvořák.

Blanokřídlý hmyz se dělí na dva základní podřády: štihlopasé (Apocrita) a širopasé (Symphyta). Širopasí mají zadeček celý přisedlý na hrud', patří sem např. pilatky a pilořitky. Druhově velmi početní štihlopasí mají zadeček přisedlý k hrudi jen úzkou stopkou. Zahrnují mimo jiné včely, čmeláky, vosy, žlabatky nebo chalcidky. Patří sem i lumci a lumčící tvořící nadčeleď Ichneumonoidea, praví lumci jsou obsaženi v čeledi lumkovití (Ichneumonidae).

Samičky lumků kladou vajíčka do larev hmyzu, kde se vylíhlé larvy živí tělem hostitele. Po dokončení vývoje se lumčí larvy prokousou z hostitele ven a na povrchu těla se zakuklí. Zde prezentované druhy lumků parazitují především na velkých nočních motýlech, ale jako jejich hostitelé jsou známy např. i housenky baboček nebo ostruháčků. V podzemí přezimují výhradně oplozené samičky.

Proto je zajímavé, že na Karlovarsku byl druh *A. armatorius* zaznamenán za více než 20 let průzkumu pouze jedinkrát. Výše uvedených devět druhů v našem kraji představuje významný soubor dat pro poznání druhového spektra lumků přezimujících v podzemních prostorách Evropy. Pro srovnání: dlouhodobým průzkumem v podzemí Lucemburka bylo zaznamenáno sedm druhů lumků,

na celém Iberském poloostrově 10 druhů. Druhově složení fauny lumků přezimujících v podzemních prostorách spojuje obvykle přítomnost výše zmíněných tří druhů. Jinak se ale fauny dosti podstatně liší a počet druhů lumků, kteří mohou zimovat v podzemních prostorách, bude zřejmě mnohem vyšší, než dosavadní výsledky naznačují. ■

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ Zájemci o přírodu mohli i v letošním roce vyrazit v rámci akcí z cyklu „**Pojďte s námi do přírody!**“ do nejrůznějších koutů našeho kraje. Od dubna do prosince se uskutečnilo 25 terénních exkurzí vedených specialisty z nejrůznějších přírodovědných odvětví. Přes 120 zvědavých posluchačů se přišlo dozvědět něco o našem regionu také na přednáškách, ať už v rámci cyklu jarního či podzimního Setkání příznivců nebo na přednášce

o terapeutické krajině našich lázeňských měst navrhovaných do UNESCO. Ani letos jsme nevynechali pořádání tradičních velkých akcí: na konci prázdnin netopýří noci (letos hrad Bečov a důl Jeroným), koncem září výstavu hub a začátkem října Lázeňský festival jablek. Kalendář akcí na další rok bude aktualizován na webových stránkách ČSOP Kladská (csop-kladska.cz) a AOPK ČR (slavkovskyles.ochranaprirody.cz).